

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مطالعه تطبیقی

نقوش برجسته‌ی هخامنشی و ساسانی در ایران

مؤلفان: دکتر ابوالقاسم دادور، دانشیار دانشگاه الزهراء، (س)

عادلہ غربی، مدرس دانشگاه

ناشران: دانشگاه الزهراء، (س)، انتشارات پشوتن

سرشناسه	دادور، ابوالقاسم. ۱۳۴۱
عنوان و نام پدیدآور	: مطالعه تطبیقی نقوش برجسته هخامنشی و ساسانی در ایران / نویسنده ابوالقاسم دادور. عاده غربی
مشخصات نشر	تهران، پشتون، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری	۳۱۰ ص: مصور، جدول، نقشه
شابک	ISBN: 978-964-7136-74-7
وضعیت فهرست نویسی	فیا
موضوع	نقش های برجسته باستانی - ایران
موضوع	نقش های برجسته هخامنشی
موضوع	: نقش های برجسته ساسانی
موضوع	: هنر تطبیقی
شناسه افزوده	غربی، عاده، ۱۳۶۱
رده بندی کنگره	۱۳۹۱ م ۶۵۲ / ۱۳۸۰ NB
رده بندی دیویی	۷۳۱/۵۴۰
شماره کتابشناسی ملی	۲۲۱۸۱۰۶۵

نام کتاب: مطالعه تطبیقی نقوش برجسته ی هخامنشی و ساسانی در ایران

مولفان: دکتر ابوالقاسم دادور، عاده غربی

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۱

ناشران: دانشگاه الزهراء، انتشارات پشتون

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۷۱۳۶-۷۴-۷

شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه

قیمت: ۱۸۰۰۰ تومان

هراکز بخش:

۱- دانشگاه الزهراء: تهران، میدان ونک، ده ونک، دانشگاه الزهراء، تلفن: ۸۸۰۳۰۶۵۲

۲- نشر پشتون: تهران ابتدای خیابان آزادی، جمالزاده جنوبی، پلاک ۱۴۶، طبقه پنجم، واحد ۱۱ تلفن: ۶۶۹۰۷۴۷-۸

چاپ این کتاب با همکاری مشترک دانشگاه الزهراء (س) و نشر پشتون انجام گرفته است.

۱۵	مقدمه
۱۷	فصل اول: نقوش برجسته و انواع آن
۱۷	تعریف نقش برجسته
۱۷	جایگاه هنری نقش برجسته
۱۸	انواع نقوش برجسته
۱۸	نقوش بر اساس تکنیک (بر حسب برجستگی)
۱۹	نقوش بر اساس موضوع
۱۹	اهمیت بررسی نقوش برجسته از دیدگاه باستان شناسی
۲۱	پیشینه نقوش برجسته در ایران
۲۷	پیشینه مطالعاتی نقوش برجسته در ایران
۳۳	فصل دوم: نقوش برجسته ی دوره ی هخامنشی
۳۳	موقعیت جغرافیایی و تاریخی تمدن هخامنشی
۳۷	درآمدی به هنر عهد هخامنشی
۴۰	نقوش برجسته ی دوره ی هخامنشی
۴۰	تأثیرپذیری نقوش برجسته دوره ی هخامنشی از هنر سایر ملل
۴۲	ویژگی های نقوش برجسته ی دوره ی هخامنشی
۴۵	نقوش برجسته ی مکشوفه از مراکز دوره ی هخامنشی
۴۶	نقوش برجسته ی استان فارس
۴۶	نقوش برجسته ی پاسارگاد
۴۸	۱. کاخ شرقی یا کاخ ورودی (کاخ R)
۵۰	۲. کاخ پذیرایی یا کاخ بارعام (کاخ S)
۵۰	۳. کاخ اختصاصی یا کاخ نشیمن (کاخ P)
۵۱	۴. صفت مادر سلیمان یا تل تخت
۵۳	۵. آرامگاه کوروش کبیر

- ۵۴ نقوش برجسته ی تخت جمشید
- ۵۶ الف. پلکان شرقی آپادانا
- ۷۵ ب. پلکان شمالی آپادانا
- ۷۷ پ. پلکان شمالی کاخ سه دری (کاخ شورا یا کاخ مرکزی)
- ۷۹ ت. پلکان جنوبی کاخ سه دری (کاخ شورا یا کاخ مرکزی)
- ۷۹ ث. ساختمان مرکزی کاخ سه دری (کاخ شورا یا کاخ مرکزی)
- ۸۱ ج. کاخ اختصاصی داریوش بزرگ (تچر)
- ۸۵ چ. کاخ اختصاصی خشایارشا (هدیش)
- ۸۶ ح. حرمسرا (کاخ ملکه)
- ۸۷ خ. گنج خانه
- ۸۹ د. تالار تخت (کاخ صد ستون)
- ۹۱ ذ. کاخ G (ج)
- ۹۲ ر. کاخ H (ه)
- ۹۳ ز. آرامگاه های کوه رحمت (گور دخمه ها)
- ۹۴ نقوش برجسته ی نقش رستم
- ۹۶ نقش برجسته ی تل حکوان
- ۹۷ نقش برجسته ی قصر ابونصر
- ۹۷ نقش برجسته ی استان کرمانشاه
- ۹۷ نقش برجسته ی بیستون
- ۱۰۰ نقوش برجسته ی استان خوزستان
- ۱۰۰ نقوش برجسته ی شوش
- ۱۰۲ گاهنگاری نقوش برجسته ی دوره ی هخامنشی
- ۱۰۵ بررسی موضوعی نقوش برجسته
- ۱۰۵ موضوع بر اساس « صحنه های نقوش »
- ۱۰۵ نقوش غیر مذهبی
- ۱۰۹ نقوش ترکیبی (مذهبی و غیر مذهبی)
- ۱۰۹ طبقه بندی نقوش
- ۱۱۹ بررسی « تکنیکی » نقوش برجسته

۱۱۹	بررسی فنی
۱۲۳	بررسی هنری

۱۳۱	فصل سوم: نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی
۱۳۱	موقعیت جغرافیایی و تاریخی تمدن ساسانی
۱۳۹	درآمدی به هنر عهد ساسانی
۱۴۳	نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی
۱۴۳	تأثیرپذیری نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی از هنر سایر ملل
۱۴۴	ویژگی های نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی
۱۴۷	نقوش برجسته ی کشفه از مراکز دوره ی ساسانی
۱۴۸	نقش برجسته های استان فارس
۱۴۹	نقوش برجسته ی نقش رستم
۱۵۷	نقوش برجسته ی نقش رجب
۱۶۲	نقوش برجسته ی تنگاب فیروزآباد
۱۶۴	نقوش برجسته ی تنگ چوگان
۱۷۰	نقوش برجسته ی برم دلك
۱۷۲	نقوش برجسته ی بیشاپور
۱۷۴	نقش برجسته ی دارابگرد
۱۷۴	نقش برجسته ی سرمشهد
۱۷۵	نقش برجسته ی تنگ قنديل
۱۷۶	نقش برجسته ی تنگ قوام آباد (گویم)
۱۷۷	نقوش برجسته ی سراب بهرام (نقش بهرام)
۱۷۷	نقوش برجسته ی استان آذربایجان غربی
۱۷۸	نقش برجسته ی خان تختی
۱۷۸	نقوش برجسته ی استان کرمانشاه
۱۷۹	نقوش برجسته ی تاق بستان
۱۸۵	گاهنگاری نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی
۱۸۹	بررسی « موضوعی » نقوش برجسته

۱۸۹	موضوع بر اساس « صحنه های نقوش »
۱۸۹	نقوش مذهبی
۱۹۱	نقوش غیر مذهبی
۱۹۳	نقوش ترکیبی (تلفیقی)
۱۹۴	طبقه بندی نقوش
۱۹۹	بررسی « تکنیکی » نقوش برجسته
۱۹۹	بررسی فنی
۲۰۰	بررسی هنری
۲۱۱	فصل چهارم: مطالعه تطبیقی نقوش برجسته ی هخامنشی و ساسانی در ایران
۲۱۱	مقایسه موضوعی
۲۱۱	مقایسه بر اساس « صحنه های نقوش »
۲۱۷	مقایسه بر اساس « عناصر نقوش » (طبقه بندی نقوش)
۲۲۵	مقایسه تکنیکی
۲۲۵	مقایسه فنی
۲۲۶	مقایسه هنری
۲۲۹	• نتیجه گیری
۲۳۳	• تصاویر رنگی
۲۸۸	• فهرست منابع متن
۲۹۸	• فهرست منابع نقشه ها، جدول ها، شکل ها و تصاویر
۳۰۲	• نمایه

« فهرست نقشه ها »

عنوان

- ۳۷ ۱-۲. نقشه: گستره امپراتوری هخامنشی
۴۷ ۲-۲. نقشه: آثار باستانی جلگه پاسارگاد
۹۵ ۳-۲. نقشه: موقعیت محوطه نقش رستم
۱۳۹ ۱-۳. نقشه: گستره امپراتوری ساسانی
۱۴۹ ۲-۳. نقشه: موقعیت نقوش برجسته حجاری شده در نقش رستم
۱۵۸ ۳-۳. نقشه: موقعیت نقوش برجسته حجاری شده در نقش رجب
۱۶۵ ۴-۳. نقشه: موقعیت نقوش برجسته حجاری شده در تنگ چوگان

« فهرست جدول ها »

عنوان

- ۳۰ ۱-۱. جدول: پیشینه تحقیقاتی نقوش برجسته در ایران از سده ۱۴ م. تا اواخر سده ۲۰ م.
۳۷ ۱-۲. جدول: تبار نامه (شجره نامه) سلسله هخامنشی بر اساس نظریه ریچارد فرای
۲-۲. جدول: نظرات محققان درباره هویت هیئت های نمایندگان اقوام ملل تابعه
۶۱ در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۱۰۴ ۳-۲. جدول: گاهنگاری نقوش برجسته دوره هخامنشی در ایران
۱۳۴ ۱-۳. جدول: گاهشمار شاهنشاهان ساسانی
۱۸۸ ۲-۳. جدول: گاهنگاری نقوش برجسته ی دوره ی ساسانی در ایران

« فهرست شکل ها »

عنوان

- ۲۲ ۱-۱. شکل: طرح نقش برجسته ی هورین شیخان در سرپل ذهاب
۲۳ ۲-۱. شکل: طرح نقش برجسته ی آنوبانی نی در سرپل ذهاب
۲۵ ۳-۱. شکل: طرح نقش برجسته ی گوردخمه سکاوند
۲۵ ۴-۱. شکل: طرح نقش برجسته ی گوردخمه دکان داود
۴۱ ۱-۲. شکل: طرحی از صحنه های خشونت آمیز در نقش برجسته ی آشوری

- ۲-۲. شکل: طرحی از صحنه های خشونت آمیز در نقش برجسته ی آشوری
۴۱
- ۳-۲. شکل: طرحی از صحنه های خشونت آمیز در نقش برجسته ی آشوری
۴۲
- ۴-۲. شکل: طرح نقش برجسته ی «ا ا» (Ea) در کاخ بارعام کوروش در پاسارگاد
۵۱
- ۵-۲. شکل: طرح نقش برجسته ی درگاه جنوب غربی کاخ بارعام کوروش
در پاسارگاد
۵۱
- ۶-۲. شکل: طرح نقش برجسته ی درگاه شمال غربی کاخ بارعام کوروش
در پاسارگاد
۵۲
- ۷-۲. شکل: طرح نقش برجسته ای از کاخ اختصاصی کوروش در پاسارگاد
۵۳
- ۸-۲. شکل: طرح بازسازی شده نقش برجسته ی مکشوفه در آرامگاه کوروش کبیر
۵۴
- ۹-۲. شکل: طرح پلکان شرقی کاخ آپادانا و تالار شورا در تخت جمشید
۵۷
- ۱۰-۲. شکل: طرحی از نمایی کلی محل و موضوعات نقش های برجسته در
پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۵۷
- ۱۱-۲. شکل: طرح اشراف و بزرگان مادی و پارسی در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۵۹
- ۱۲-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان مادی در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۲
- ۱۳-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان خوزی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۲
- ۱۴-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان هراتیان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۳
- ۱۵-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان رنجی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۳
- ۱۶-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان مصریان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۴
- ۱۷-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان پارتی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۴
- ۱۸-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان ساگارتیان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۵
- ۱۹-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان ارمنی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۵
- ۲۰-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان بابلی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۶
- ۲۱-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان کیلیکیه ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۶
- ۲۲-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان سکائیان تیزخود در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۷
- ۲۳-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان گنداریان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۷
- ۲۴-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان سغدی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۸
- ۲۵-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان لودیه ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۸
- ۲۶-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان کاپادوکیه ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
۶۹

- ۲۷-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان ایونیه ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۶۹
- ۲۸-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان بلخی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۰
- ۲۹-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان هندوها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۰
- ۳۰-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان اسکودرانی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۱
- ۳۱-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان عربها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۱
- ۳۲-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان زرنگیان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۲
- ۳۳-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان لیبی ها در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۲
- ۳۴-۲. شکل: طرح هیئت نمایندگان جیشیان در پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید ۷۳
- ۳۵-۲. شکل: طرحی از ستون هرمی شکل سلمانسر سوم ۷۴
- ۳۶-۲. شکل: طرحی از نمایی کلی محل و موضوعات نقش های برجسته در پلکان شرقی تالار شورا ۷۸
- ۳۷-۲. شکل: طرح شاه با دو پیشخدمت در درگاه های شمالی و جنوبی تالار شورا ۸۰
- ۳۸-۲. شکل: طرح اورنگ داران شاهي در کاخ سه دری یا تالار شورا ۸۱
- ۳۹-۲. شکل: طرح مبارزه شاه یا قهرمان با حیوانات اساطیری ۸۳
- ۴۰-۲. شکل: طرح نقش بارعام خشایارشا ۸۹
- ۴۱-۲. شکل: طرح نقش اورنگ داران در کاخ صد ستون ۹۰
- ۴۲-۲. شکل: طرح نقش بارعام اردشیر اول در کاخ صد ستون ۹۱
- ۴۳-۲. شکل: طرح بازسازی شده پلکان شمالی کاخ اردشیر اول ۹۱
- بر اساس نظریه «تیلیا» ۹۲
- ۴۴-۲. شکل: طرح نقش برجسته ی بیستون ۹۹
- ۴۵-۲. شکل: طرح هایی از مبارزه شاه یا قهرمان با حیوانات واقعی ۱۰۷
- ۴۶-۲. شکل: طرحی از گل روزت ۱۲ برگی ۱۱۰
- ۴۷-۲. شکل: طرح از درخت نخل تزئینی (پالمت) ۱۱۰
- ۴۸-۲. شکل: طرح یک فرش بر درگاه غربی تالار صد ستون ۱۱۲
- ۴۹-۲. شکل: طرح اجزاء گوی بالدار ۱۱۴
- ۵۰-۲. شکل: طرحی از گوپت ۱۱۸
- ۵۱-۲. شکل: طرح تمام رخ انسانی بر روی محورهای اتصال ارابه ۱۲۴
- ۱-۳. شکل: طرحی از تاج ستانی اردشیر اول از مظهر اهورامزدا در نقش رستم ۱۵۰
- ۲-۳. شکل: طرحی از پیروزی شاپور اول بر والرین در نقش رستم ۱۵۴

- ۱۵۶ ۳-۳. شکل: طرح تاج ستانی نرسی از مظهر آناهیتا در نقش رستم
- ۱۵۹ ۴-۳. شکل: طرح تاج ستانی اردشیر اول از مظهر اهورامزدا در نقش رجب
- ۱۶۰ ۵-۳. شکل: طرح تاج ستانی شاپور اول از مظهر اهورامزدا در نقش رجب
- ۱۶۱ ۶-۳. شکل: طرح نقش شاپور اول با درباریان و خانواده اش در نقش رجب
- ۱۶۳ ۷-۳. شکل: طرحی از پیروزی اردشیر اول بر اردوان پنجم در تنگاب فیروزآباد
- ۲۲۳ ۱-۴. شکل: طرحی از کفش سه بندی مورد استفاده در دوران هخامنشی و ساسانی

« فهرست تصاویر رنگی »

عنوان

- ۲۳۴ ۱-۱. تصویر: نمایی از نقش برجسته ی آنویا نی نی در سرپل ذهاب
- ۲۴ ۲-۱. تصویر: نقش برجسته ی «اکوتیک اینشوشیناک» در شوش
- ۲۳۵ ۳-۱. تصویر: نمایی از نقش گوردخمه سکاوند
- ۲۳۵ ۴-۱. تصویر: نمایی از نقش گوردخمه دکان داود
- ۲۶ ۵-۱. تصویر: نقوش برجسته ی سلوکی در تخت جمشید
- ۴۵ ۱-۲. تصویر: نقش زنان در نقش برجسته ی ارگیلی (داسکیلوم)
- ۲۳۶ ۲-۲. تصویر: نقش برجسته ی انسان بالدار (معروف به کوروش) در پاسارگاد
- ۲۳۷ ۳-۲. تصویر: نقش برجسته ی «آ» (Ea) در کاخ بارعام کوروش در پاسارگاد
- ۲۳۷ ۴-۲. تصویر: نقش برجسته ی درگاه جنوب شرقی کاخ بارعام کوروش در پاسارگاد
- ۲۳۸ ۵-۲. تصویر: نقش برجسته ی درگاه شمال غربی کاخ بارعام کوروش در پاسارگاد
- ۲۳۸ ۶-۲. تصویر: نقش برجسته ای از کاخ اختصاصی کوروش در پاسارگاد
- ۵۳ ۷-۲. تصویر: نقش برجسته ی مکشوفه از تل تخت در پاسارگاد
- ۲۳۹ ۸-۲. تصویر: نمایی از پیش بست جلویی پلکان شرقی کاخ آپادانا در تخت جمشید
- ۲۳۹ ۹-۲. تصویر: نمایی از نقش بزرگان در پیش بست عقبی پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۰ ۱۰-۲. تصویر: نمایی از سان هدایا در پیش بست عقبی پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۰ ۱۱-۲. تصویر: نمایندگان بابلی ها و لودیه ای ها در پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۰ ۱۲-۲. تصویر: نقش نمایندگان گنداری ها و پارتوی ها در پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۱ ۱۳-۲. تصویر: نقش نمایندگان گنداری ها و پارتوی ها در پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید

- ۲۴۱-۱۳. تصویر: نقش نمایندگان ارمنی در پلکان شرقی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۲-۱۴. تصویر: نمایی از نقوش پلکان شمالی آپادانا در تخت جمشید
- ۲۴۲-۱۵. تصویر: نقش ردیفی از افسران پارسی و مادی در پلکان شمالی کاخ سه دری
- ۲۴۲-۱۶. تصویر: نقوش شیر گاو شکن در روی پلکان جنوبی کاخ سه دری
- ۲۴۳ در تخت جمشید
- ۲۴۳-۱۷. تصویر: نقش بزرگان بر دیواره داخلی پلکان شمالی کاخ سه دری
- ۲۴۴ در تخت جمشید
- ۲۴۵-۱۸. تصویر: نمایی از مستخدمین در پلکان جنوبی کاخ سه دری در تخت جمشید
- ۲۴۵-۱۹. تصویر: نمایی از گوی بالدار در کاخ سه دری در تخت جمشید
- ۲۴۶-۲۰. تصویر: نمایی از اورنگ داران شاهی در کاخ سه دری در تخت جمشید
- ۲۴۷-۲۱. تصویر: نمایی از نقوش پلکان کاخ تچر در تخت جمشید
- ۲۴۷-۲۲. تصویر: نقش شاه و پیشخدمت ها در کاخ تچر در تخت جمشید
- ۲۴۷-۲۳. تصویر: نقش مبارزه شاه با نوعی حیوان اساطیری در کاخ تچر
- ۲۴۸ در تخت جمشید
- ۲۴۸-۲۴. تصویر: نقش مبارزه شاه با نوعی دیگر از حیوان اساطیری
- ۲۴۹ در کاخ تچر در تخت جمشید
- ۲۴۹-۲۵. تصویر: نقوش پلکان ضلع غربی کاخ تچر در دوره ی اردشیر سوم
- ۲۵۰ در تخت جمشید
- ۲۵۱-۲۶. تصویر: نقش خشایارشا و پیشخدمت ها در کاخ هدیش در تخت جمشید
- ۲۵۱-۲۷. تصویر: نقش پیشخدمت ها و یک بز در کاخ هدیش در تخت جمشید
- ۲۵۲-۲۸. تصویر: نمایی از پلکان غربی کاخ هدیش در تخت جمشید
- ۲۵۲-۲۹. نمایی از صحنه ی بارعام خشایارشا در تخت جمشید
- ۲۵۲-۳۰. تصویر: اورنگ داران شاهی در کاخ صد ستون در تخت جمشید
- ۲۵۴-۳۱. تصویر: مبارزه شاه با حیوان اساطیری در کاخ صد ستون در تخت جمشید
- ۲۵۵-۳۲. تصویر: نمایی از صحنه ی بارعام اردشیر اول در صد ستون در تخت جمشید
- ۲۵۵-۳۳. تصویر: نمایی از صحنه ی بارعام اردشیر اول در صد ستون در تخت جمشید
- ۹۳-۳۴. تصویر: آرامگاه ناتمام داریوش سوم در تخت جمشید
- ۲۵۶-۳۵. تصویر: نمایی از آرامگاه صخره ای در تخت جمشید و نقش رستم

۲۵۷. ۳۶-۲. تصویر : نمایی از آرامگاه های نقش رستم
۹۶. ۳۷-۲. تصویر : نقش برجسته ی تل حکوان
۹۷. ۳۸-۲. تصویر : نقش برجسته ی قصر ابونصر
۲۵۸. ۳۹-۲. تصویر : نقش برجسته ی بیستون
۱۰۱. ۴۰-۲. تصویر : نقش برجسته ی خدمتکاری در شوش
۱۰۱. ۴۱-۲. تصویر : نقش برجسته ی شیردالی در شوش
۲۵۸. ۴۲-۲. تصویر : نمایی از شیر گاو شکن
۲۵۹. ۴۳-۲. تصویر : گل ریزت ۱۲ برگی
۲۵۹. ۴۴-۲. تصویر : گل نیلوفر آبی (لوتوس)
۲۵۹. ۴۵-۲. تصویر : درخت نخل زمینی (پالم)
۲۶۰. ۴۶-۲. تصویر : درخت سر یا کاج در دو سوی نمایندگان ملل تابعه
۲۶۰. ۴۷-۲. تصویر : نمایی از انواع گوی بالدار
۲۶۲. ۴۸-۲. تصویر : بست دم چلچله ای
۲۶۲. ۱-۳. تصویر : تاج ستانی اردشیر اول از مظهر اهورامزدا در نقش رستم
۲۶۳. ۲-۳. تصویر : نقش بهرام دوم با درباریان و اعضای خانواده اش در نقش رستم
۲۶۳. ۳-۳. تصویر : نبرد سواره شاپور دوم (۴) در نقش رستم
۲۶۴. ۴-۳. تصویر : نبرد سواره هرمز دوم در نقش رستم
۲۶۴. ۵-۳. تصویر : پیروزی شاپور اول بر والیرین در نقش رستم
۲۶۵. ۶-۳. تصویر : نبرد اسب سواران در نقش رستم
۲۶۵. ۷-۳. تصویر : تاج ستانی نرسی از مظهر آناهیتا در نقش رستم
۲۶۶. ۸-۳. تصویر : نقش شیر در نزدیکی نقش برجسته ی تاج ستانی نرسی در نقش رستم
۲۶۶. ۹-۳. تصویر : صفحه بزرگ خالی در نقش رستم
۲۶۷. ۱۰-۳. تصویر : تاج ستانی اردشیر اول از مظهر اهورامزدا در نقش رجب
۲۶۷. ۱۱-۳. تصویر : تاج ستانی شاپور اول از مظهر اهورامزدا در نقش رجب
۲۶۸. ۱۲-۳. تصویر : نقش شاپور اول با درباریان و خانواده اش در نقش رجب
۲۶۸. ۱۳-۳. تصویر : نقش کرتیر در نقش رجب
۲۶۹. ۱۴-۳. تصویر : پیروزی اردشیر اول بر اردوان پنجم در تنگاب فیروزآباد
۲۷۰. ۱۵-۳. تصویر : تاج ستانی اردشیر اول از مظهر اهورامزدا در تنگاب فیروزآباد

- ۱۶-۳ . تصویر: تاج ستانی و پیروزی شاپور اول بر امپراتوران روم در تنگ چوگان
(اولین نقش در سمت چپ رودخانه) ۲۷۱
- ۱۷-۳ . تصویر : پیروزی شاپور اول بر امپراتوران روم در تنگ چوگان
(دومین نقش در سمت چپ رودخانه) ۲۷۱
- ۱۸-۳ . تصویر : پیروزی شاپور اول بر امپراتوران روم در تنگ چوگان
(اولین نقش در سمت راست رودخانه) ۲۷۲
- ۱۹-۳ . تصویر : پیروزی بهرام دوم بر اعراب در تنگ چوگان
(دومین نقش در سمت راست رودخانه) ۲۷۳
- ۲۰-۳ . تصویر : تاج ستانی و پیروزی (؟) بهرام اول در تنگ چوگان
(سومین نقش در سمت راست رودخانه) ۲۷۴
- ۲۱-۳ . تصویر : پیروزی شاپور دوم بر کوشانیان در تنگ چوگان
(چهارمین نقش در سمت راست رودخانه) ۲۷۴
- ۲۲-۳ . تصویر : نقش بهرام دوم و همسرش در برم دلك ۲۷۵
- ۲۳-۳ . تصویر : نقش نیایش بهرام دوم در برم دلك ۲۷۶
- ۲۴-۳ . تصویر : نقوش ایزدان در روی استودان مكشوفه در بیشاپور ۲۷۶
- ۲۵-۳ . تصویر : نقش سواران در بیشاپور ۱۷۳
- ۲۶-۳ . تصویر : نقش اشخاص در بیشاپور ۱۷۳
- ۲۷-۳ . تصویر : نقش یک سوار در بیشاپور ۲۷۷
- ۲۸-۳ . تصویر : نقش نیم تنه فردی از خاندان شاهی در بیشاپور ۲۷۷
- ۲۹-۳ . تصویر : نقش برجسته ی پیروزی شاپور اول بر امپراتوران روم در دارابگرد ۲۷۸
- ۳۰-۳ . تصویر : نقش برجسته ی بهرام دوم در سرمشهد ۲۷۸
- ۳۱-۳ . تصویر : نقش برجسته ی شاپور اول در تنگ قندیل ۲۷۹
- ۳۲-۳ . تصویر : نقش برجسته ی بهرام دوم در تنگ قوام آباد (گویم) ۲۸۰
- ۳۳-۳ . تصویر : نقش برجسته ی بهرام دوم در سراب بهرام (نقش بهرام) ۲۸۱
- ۳۴-۳ . تصویر : نقش برجسته ی خان تختی در سلماس ۲۸۱
- ۳۵-۳ . تصویر : تاج ستانی اردشیر دوم از مظهر اهورامزدا
در حضور میترا در تاق بستان ۲۸۲
- ۳۶-۳ . تصویر : نقش برجسته ی شاپور سوم و پدرش در ایوان کوچک تاق بستان ۲۸۲

- ۲۸۳ ۳-۳۷. تصویر : نمایی از نقوش ایوان بزرگ تاق بستان
- ۲۸۴ ۳-۳۸. تصویر : نقوش شکار گوزن در ایوان بزرگ تاق بستان
- ۲۸۵ ۳-۳۹. تصویر : نقوش شکار گراز در ایوان بزرگ تاق بستان
- ۲۸۶ ۳-۴۰. تصویر : تاج ستانی خسرو پرویز از اهورامزدا در حضور آناهیتا
در ایوان بزرگ تاق بستان
- ۲۸۶ ۳-۴۱. تصویر : نقش سوارکار (احتمالاً خسرو پرویز) در ایوان بزرگ تاق بستان
- ۲۸۷ ۳-۴۲. تصویر : نقش برجسته پریشو در کازرون

مقدمه :

امروزه ضرورت « مطالعات تطبیقی هنر » در ادوار و فرهنگ های گوناگون که زوایای پنهان و پر اهمیت را از فرهنگ و تمدن بشری آشکار می سازد؛ در تحقیقات باستان شناسی جایگاه ویژه ای را به خود اختصاص داده است. زیرا ماهیت « مطالعات تطبیقی هنر » یافتن تشابهات در موضوعات متفاوت و پی بردن به تفاوت ها در موضوعات متشابه در یک پدیده هنری می باشد که بر اساس دو اصل « قرم یا نقش » و « مضمون یا مفهوم » در راستای پیگیری سیر تحول و یا قیاس چگونگی تجلی آن در یک یا چند تمدن مورد ارزیابی قرار می گیرد.

یکی از بارزترین پدیده های هنری که البته از مهم ترین آثار و اسناد باستان شناختی نیز محسوب می شوند، « نقوش برجسته » هستند که در جهت تدوین و بازسازی بسیاری از مسائل مبهم سیاسی، مذهبی، اجتماعی، هنری و ... که به نوعی در نقوش برجسته بازتاب و تجلی یافته اند، قابل توجه می باشند.

این پژوهش، به مطالعه و بررسی ویژگی های نقوش برجسته در دوران تاریخی « هخامنشی و ساسانی » پرداخته است. این دو دولت با توجه به فاصله زمانی ۵۵۶ ساله شان؛ خاستگاه مشترکی میان آنها (ایالت پارس - فارس امروزی) وجود دارد.

مقایسه و تطبیق در نقوش برجسته این دو دوره تاریخی هنر ایران، تلاشی در بر طرف کردن یکی از کمبودهای مهم جامعه پژوهشی کشور می باشد که همانا ضعف پژوهش های تطبیقی در رابطه با شناخت و تحلیل نقوش برجسته است و امید آن که گامی مؤثر در این راه برداشته شود. در پایان از همکاری ها و مساعدت های معاونت محترم دانشگاه الزهراء (س)، کارکنان محترم پژوهشی سرکار خانم دکتر عباسی، سرکار خانم محسنی، جناب آقای توسلی، ویراستار محترم و جناب آقای ذوالریاستین مسوول انتشارات پشتون کمال سپاس و تشکر را داریم.

دکتر ابوالقاسم دادور، عاقله غربی

آبانماه ۱۳۹۱